

Proposta de transcripció del xinès al català

(Acord del 9 de març de 2018)

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Proposta de transcripció
del xinès al català

Proposta de transcripció del xinès al català

(Acord del 9 de març de 2018)

Barcelona, 2019

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica, autor

Proposta de transcripció del xinès al català : (acord del 9 de març de 2018). — Primera edició

Bibliografia

ISBN 9788499654751

I. Polanco Roig, Lluís B., editor literari II. Títol

1. Xinès — Transliteració al català

003.324.1.034:003.344

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura de Lluís B. Polanco i Roig,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© 2019, Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: abril del 2019

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta: Azcunce | Ventura

Compost per fotocomposició gama, s. l.

ISBN: 978-84-9965-475-1

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de *Creative Commons*. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

*El Ple de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans,
en la reunió tinguda el 9 de març de 2018, aprovà aquesta
«Proposta de transcripció del xinès al català».*

INTRODUCCIÓ

La presència de referents xinesos en català és relativament recent, en comparació amb la d'altres cultures. Fins ara, la incorporació de mots procedents del xinès s'ha fet seguint diverses vies: traduint-los, incorporant-los d'acord amb diferents sistemes de transcripció o adaptant-los a través de terceres llengües, entre les quals destaquen el castellà i l'anglès. Això s'ha fet sense disposar d'una obra o institució de referència amb unes directrius definides per al xinès, la qual cosa ha provocat nombrosos errors i, en el millor dels casos, solucions *ad hoc* que han donat lloc a la coexistència de diferents criteris, de vegades fins i tot contradictoris. Un cas paradigmàtic és el de la *Gran enciclopèdia catalana*, que ha estat un referent lingüístic al nostre país, però que en el cas del xinès es mostra poc coherent.

Això no obstant, cal reconèixer els esforços d'algunes institucions que han recorregut a especialistes per a resoldre qüestions concretes, com el TERMCAT, pel que fa a la incorporació de termes, o el portal ÉsAdir, amb la proposta de pronunciació del xinès del doctor Joan Julià-Muné, que ha estat la referència per a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals fins al 2015. En definitiva, el tractament dels referents xinesos en català fins ara no s'ha fet d'una manera holística ni sistemàtica.

Els darrers anys hem estat testimonis d'un creixement notable dels contactes i de la presència de la Xina a la societat catalana, que s'evidencien en l'augment de la població d'origen xinès en el nostre entorn i en un consum més elevat de productes culturals xinesos, com ara l'art, la literatura i el cinema. Aquest increment dels intercanvis i de l'interès per la cultura xinesa ha donat lloc a una aparició més habitual de referents xinesos als mitjans de comunicació, però també en d'altres àmbits on fa una dècada eren poc freqüents, com ara escoles, biblioteques, museus,

galeries d'art, associacions, etc. A més a més, ha augmentat el nombre d'usuaris de termes procedents del xinès i s'han diversificat, de manera que han passat d'estar restringits a petits cercles de lingüistes i acadèmics a estendre's al conjunt de la societat. Per tant, actualment és més necessari que mai estandarditzar la introducció de mots xinesos al català amb un document que abordi el tema globalment i que estableixi criteris rigorosos, ben fonamentats i basats en el consens.

La idea d'elaborar un document d'aquestes característiques parteix del grup de recerca Traducció del Xinès al Català i Castellà (TXICC) de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), que va elevar aquesta proposta a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i al TERMCAT, organismes oficials responsables de la codificació de la norma lingüística i de la terminologia del català. Com a resultat d'aquesta iniciativa, dins de la Comissió de Transcripció i Transliteració de la Secció Filològica, es va crear un grup de treball, format per tres representants de l'IEC (Joaquim Mallafrè i Lluís B. Polanco, de la Secció Filològica, i Joan Anton Rabella, de l'Oficina d'Onomàstica) i dues representants del TXICC (Helena Casas-Tost i Sara Rovira-Esteva), el qual al llarg de diverses reunions tècniques va elaborar la primera redacció d'aquest document, a partir de la proposta inicial de les membres del TXICC Helena Casas-Tost, Sara Rovira-Esteva i Mireia Vargas-Urpi. Posteriorment, es van rebre altres aportacions d'experts com Joan Julià-Muné i Germana Foscale, que van servir per a perfilar la proposta definitiva que la Comissió de Transcripció i Transliteració, composta per Nicolau Dols i Lluís B. Polanco, va presentar a l'aprovació de la Secció Filològica.

Aquest document s'emmarca en una sèrie d'orientacions que la Secció Filològica de l'IEC ha elaborat al llarg de diversos anys per facilitar la interrelació de la nostra comunitat lingüística amb altres cultures i llengües del món, i especialment aquelles que no comparteixen el mateix sistema d'escriptura (àrab, hebreu, rus, etc.). Confiam que aquesta *Proposta de transcripció del xinès al català*, elaborada en connexió amb la *Guia d'estil per al tractament de mots xinesos en català* (2015) del TXICC, amb uns objectius i continguts més amplis, contribueixi a orientar adequadament els usos de la llengua catalana en relació amb la llengua xinesa i que constitueixi un instrument de consulta útil per a les noves necessitats comunicatives de tots els catalanoparlants.

1. LA TRANSCRIPCIÓ DEL XINÈS

1.1. *Les llengües de la Xina*

Freqüentment, quan parlem del *xinès* en general, de manera implícita ens estem referint a aquella varietat legitimada i institucionalitzada com a vehicle de

comunicació supradialectal, és a dir, al xinès estàndard (*putonghua*), conegut també com a *mandarí*.

Val a dir que a la República Popular de Xina es parlen una gran quantitat de llengües (i dialectes) i, entre aquestes, el que anomenem *xinès* més que una llengua constitueix, de fet, una família de llengües, que sovint no són mútuament intel·ligibles. Malgrat que aquestes varietats tradicionalment es consideren *dialectes* des de la perspectiva xinesa, és preferible l'ús dels termes *geolecte xinès* o *llengua sinítica*¹ perquè s'adaptin millor a la realitat lingüística de la Xina.

A la Xina, a més dels parlants nadius de llengües sinítiques (91,5 % de la població), hi ha un 8,5 % de parlants d'altres llengües, com ara l'uigur, el tibetà, el mongol, llengües del grup tai o el coreà, entre altres. Quant a Taiwan, a més a més de l'estàndard, que també és parlat per la majoria de ciutadans, un 73 % de la població té el taiwanès (un dialecte del geolecte *min*) com a primera llengua, mentre que un 12 % són parlants nadius del geolecte *hakka* (*kejia* en pinyin).

1.2. Sistemes de transcripció del xinès

Atès que el xinès es representa mitjançant caràcters, que corresponen a síl·labes (escriptura morfosil·làbica), s'ha dotat també de diversos sistemes de transcripció per a permetre un accés més directe a la pronúncia. Sovint s'usa erròniament el terme *transliteració* per a referir-se a la romanització del xinès com a sinònim del terme *transcripció*. Tanmateix, cal destacar que la transliteració implica fer correspondre cadascuna de les grafies d'un alfabet amb les d'un altre; per exemple, la representació en alfabet llatí de les grafies de l'àrab o del rus. Així, doncs, en el cas de la romanització del xinès no parlarem de *transliteració* sinó de *transcripció*, o bé de *conversió* o *transferència* de sistemes, ja que el seu sistema d'escriptura no és alfabètic.

Des de finals del segle XIX, tant els xinesos com els estrangers han dissenyat nombrosos sistemes de transcripció en funció dels seus objectius i necessitats. La República Popular de Xina no va establir un sistema de transcripció oficial fins a la segona meitat del segle XX, mentre que Taiwan —separat políticament de la Xina— fins al 2009 ha seguit les seves pròpies polítiques quant a aquesta qüestió. Tots aquests factors han propiciat la coexistència de diversos sistemes i han dificultat l'estandardització en aquest àmbit.

1. També anomenada *llengua sínica*. El TERMCAT recull tots dos termes, per bé que prioritza *sinítica* enfront de *sínica*. Vegeu «Llengua sinítica o llengua sínica?» al Cercaterm (<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm/>), a més de J. Norman (1988, p. 1-22 i p. 181-244) i S. R. Ramsey (1987, p. 3-40).

Després de molts anys de proves, el 1958 el Govern xinès va promulgar el *hanyu pinyin* (literalment, ‘notació fonètica del xinès’), sovint denominat amb la forma abreujada *pinyin*, com a sistema oficial de transcripció i va publicar-ne les regles ortogràfiques a la dècada del 1980 (actualitzades el 2012).

El pinyin utilitza les lletres de l’alfabet llatí per a indicar com es pronuncien els caràcters en xinès estàndard. Ara bé, no és pròpiament un sistema de transcripció fonètica, atès que no reflecteix amb la màxima precisió la pronúncia normativa. Això no obstant, presenta nombrosos avantatges respecte d’altres sistemes de transcripció. En primer lloc, no està basat en la pronunciació de cap altre idioma i, per tant, no presenta biaixos en aquest sentit. Un segon avantatge és la indicació dels tons mitjançant diacrítics, els quals poden representar-se o no en funció de les necessitats de l’usuari. D’aquesta manera, en obres per a especialistes o de caràcter acadèmic es poden mantenir els tons, mentre que en textos divulgatius, periodístics o en catalogació se’n pot prescindir (transcripció destonitzada).

Des que als anys 1970 l’Organització de les Nacions Unides (ONU) i gran part de la comunitat internacional van reconèixer la legitimitat del Govern de Pequín en detriment del de Taiwan, el pinyin va començar a generalitzar-se en l’àmbit internacional com a sistema estàndard de transcripció per als termes i noms propis d’origen xinès. Des de 1982 és també l’únic sistema acceptat per l’Organització Internacional per a la Normalització gràcies a la norma ISO 7098, que va ser revisada el 1991 i de nou el 2015.

Actualment a la Xina el pinyin també funciona com a sistema substitutori o auxiliar de l’escriptura amb caràcters i s’utilitza en nombrosos àmbits, com ara en obres lexicogràfiques, la didàctica de la llengua, la catalogació, les agències de notícies, l’etiquetatge industrial i comercial, la senyalització viària, els mitjans de transport, els rètols, les targetes de visita, etc. A més a més, el pinyin és el sistema usat universalment per a l’ensenyament del xinès estàndard modern i per a la introducció i l’obtenció de dades en el camp de les tecnologies de la informació i la comunicació.

A hores d’ara el pinyin s’ha consolidat com el sistema hegemònic de transcripció a escala global i en la majoria de comunitats xineses és l’únic sistema oficial. Així i tot, encara es mantenen diferents tipus de transcripció del xinès, que permeten la transmissió del llegat acadèmic i cultural anterior a la introducció del pinyin. És per això que, per tal d’evitar confusions, és recomanable conèixer-ne l’existència i disposar de taules de correspondències.²

Entre els sistemes de transcripció més estesos hi ha l’anomenat Wade-Giles, dissenyat el 1859 per Sir Thomas Francis Wade i modificat el 1892 per Herbert A. Giles, dos diplomàtics britànics destinats a la Xina que van ocupar successivament

2. Vegeu l’annex 3 d’H. Casas-Tost i S. Rovira-Esteva, ed. (2015, p. 68-76).

la càtedra de llengua xinesa a la Universitat de Cambridge. Entre els sistemes dissenyats per estrangers per a l'aprenentatge i la transcripció de termes d'origen xinès a d'altres llengües, el Wade-Giles és el que ha assolit una difusió més àmplia. Aquest sistema de transcripció, adaptat a la pronúncia de l'anglès, només fa servir vint de les vint-i-sis lletres de l'alfabet llatí i representa l'aspiració de les consonants mitjançant un apòstrof. Això es reflecteix en síl·labes com ara *pa* i *p'a*, que en pinyin són *ba* i *pa*, respectivament. Ara bé, l'ús poc rigorós d'aquest sistema fa que alguns dels seus signes diacrítics (apòstrofs i dièresis) sovint s'ometin, la qual cosa provoca ambigüitats i confusió sobre el seu referent. És el cas de termes d'àmplia difusió com ara *Taipei*, que, estrictament parlant, hauria de ser *T'aipei*, o *taichichuan*, que aplicant la norma hauria de transcriure's *t'aichich'üan*. A banda d'usar-se per a la transcripció de noms i termes xinesos a Occident, sobretot abans de la dècada de 1980, durant molts anys també va ser molt emprat a la Xina i fins fa relativament poc va ser el sistema oficial a Taiwan per a romanitzar els noms propis. En l'actualitat, les transcripcions en Wade-Giles són encara habituals per als noms i cognoms taiwanesos i a les comunitats de la diàspora xinesa, però ja no a la Xina, on han estat substituïdes per les transcripcions en pinyin.

A més a més del Wade-Giles, existeixen altres sistemes de transcripció del xinès estàndard amb certa difusió a Occident, com ara l'EFEO, dissenyat per l'École Française d'Extrême-Orient, o el Yale. Tot i que ambdós mètodes de transcripció pràcticament han caigut en desús, aquest darrer és encara un dels mètodes més populars per a la transcripció del cantonès, on competeix amb el *jyutping* (o *jyutpin*), que és el sistema promogut actualment pel Govern de Hong Kong i el món acadèmic. Existeix també un sistema dissenyat específicament per al taiwanès anomenat *pe'h-ōe-jī* (literalment, 'escriptura vernacla'), abreujat POJ, i que actualment és el que gaudeix de més acceptació entre els acadèmics taiwanesos.

La taula 1 mostra resumidament com es representa el mateix caràcter xinès en els diferents sistemes de transcripció per al xinès estàndard esmentats més amunt.

TAULA 1
Equivalències entre diferents sistemes de transcripció

Caràcter	Pinyin	Wade-Giles	Yale	EFEO
中	zhong	chung	jung	tchong

1.3. La transcripció del xinès en l'àmbit lingüístic català

La promoció activa del pinyin per part del Govern xinès ha propiciat que aquest sistema hagi esdevingut el mètode majoritari per a la transcripció de

noms i termes xinesos arreu del món. Al nostre país, seguint l'ús internacional, totes les institucions i els mitjans de comunicació aposten també per la transcripció en pinyin. De vegades, tanmateix, hi ha certa resistència a transcriure en pinyin alguns topònims i antropònims (sobretot no provinents del mandarí) que tenen ja certa tradició i arrelament social. Així, per exemple, trobem els antropònims *Chiang Kai-shek* i *Sun Yat-sen* (ambdues transcripcions a partir de la pronunciació en geolecte *yue* o cantonès), que en pinyin, a partir del xinès estàndard, són *Jiang Jieshi* i *Sun Yixian*, respectivament. Quant als topònims ja adaptats al català a partir de sistemes de transcripció diferents del pinyin, trobem *Taipei*, *Pequín* i *Canton* (en pinyin, respectivament, *Taipei*, *Beijing* i *Guangzhou*).

Malgrat que les directrius d'optar per la transcripció en pinyin són clares, es fa palesa certa falta d'estandardització pel que fa a l'ús social de termes d'origen xinès en català, de manera que sovint s'observen paraules mal transcrites i que segueixen criteris diferents, fins i tot en un mateix text o mitjà.

Quan ens trobem amb la necessitat d'usar un terme d'origen xinès en català, cal tenir en compte diversos factors, com ara el grau de novetat, si ja està popularitzat amb una determinada transcripció o adaptació i el context d'ús. En principi, hi ha tres possibilitats: la traducció (com ara *ànec a la pequinesa*), l'adaptació (per exemple *tofu*, ja recollit pel TERMCAT, malgrat que en pinyin es transcriu *doufu*) i la transcripció (com, per exemple, *fengshui*, també ja recollit pel TERMCAT). En definitiva, a l'hora d'introduir un mot d'origen xinès al català caldria prioritzar la transcripció en pinyin destonant, excepte si el context fa preferible la traducció o si ja hi ha altres formes adaptades o transcrites consolidades amb sistemes diferents, com ara els exemples esmentats més amunt.

2. L'ORTOGRAFIA DEL PINYIN

Les *Regles bàsiques de l'ortografia del pinyin*, publicades pel Govern xinès a la dècada de 1990, volien oferir una eina útil per a estandaritzar qüestions ortogràfiques relacionades amb aquest sistema de transcripció. L'any 2012 es va publicar una versió actualitzada d'aquesta normativa³ a partir de l'experiència acumulada durant els anys d'aplicació. Tanmateix, un gran nombre de parlants del xinès desconeixen l'existència de les regles del pinyin o no les apliquen correctament, de manera que trobem nombrosos errors en tot tipus de textos, com ara en

3. Zhonghua Renmin Gongheguo Guojia Zhiliang Jiandu Jianyan Jianyi Zongju (中华人民共和国国家质量监督检验检疫总局); Zhongguo Guojia Biaozhunhua Guanli Weiyuanhui (中国国家标准化管理委员会) (2012).

la retolació viària i d'establiments comercials, en els mitjans de comunicació o en les targetes de visita.

Tot i que el pinyin funciona com un sistema d'escriptura auxiliar dels caràcters, cal utilitzar-lo d'acord amb les seves normes ortogràfiques, tal com és propi dels sistemes alfabètics. D'altra banda, l'aplicació correcta d'aquestes normes contribueix a l'estandardització i facilita la comprensió del text per part del lector. Per això, a continuació presentem una adaptació de les regles ortogràfiques oficials de la transcripció en pinyin que en resumeix els aspectes més rellevants.

2.1. Separació de mots

1. El mot constitueix la unitat bàsica de la transcripció. Per tant, encara que en l'escriptura amb caràcters la separació entre paraules no estigui marcada tipogràficament, en pinyin es deixa un espai entre els mots (exemples 1-4), tal com succeeix en les escriptures alfabètiques. Això no obstant, la unió o separació dels elements lingüístics en pinyin no sempre es fa en funció de la delimitació del mot, sinó que hi intervenen també aspectes fonètics, morfològics (com ara la llargada), sintàctics i semàntics. Per exemple, el verb s'ha de transcriure separat del seu objecte (5) i del seu complement verbal (6), però, si el verb i el complement són monosil·làbics, s'han de transcriure junts (7). Les partícules aspectuals també s'han de transcriure juntament amb el verb que modifiquen (8), mentre que les partícules modals de final d'oració s'han de transcriure separades (9-10).

Exemples: (1) *liang ge ren* (两个人) 'dues persones'; (2) *hen hao* (很好) 'molt bé'; (3) *xiang dongbian qu* (向东边去) 'anar cap a l'est'; (4) *gongren he nongmin* (工人和农民) 'obrers i camperols'; (5) *kan xin* (看信) 'llegir una carta'; (6) *zhengli hao* (整理好) 'endreçar bé'; (7) *xiecuo* (写错) 'escriure malament'; (8) *kanzhe* (看着) 'mirant'; (9) *Ni zhidao ma?* (你知道吗?) 'Ho sabies?'; (10) *Kuai qu ba!* (快去吧!) 'Ves-hi ràpid!'.

2. En els casos en què una síl·laba no inicial comenci per *a*, *e* o *o*, cal separar-la de la síl·laba anterior amb un apòstrof (11).

Exemple: (11) *Tian'anmen* (天安门) 'Tian'anmen'.

3. S'han d'escriure juntes les estructures de dues o tres síl·labes que expressen un sol concepte (equivalent als mots simples, compostos morfològics o sintagmàtics del català) (12-13).

Exemples: (12) *changyongci* (常用词) 'paraula d'ús freqüent'; (13) *duibuqi* (对不起) 'perdó'.

4. Els elements lingüístics de quatre o més síl·labes que expressen un sol concepte s'han de transcriure separats d'acord amb els mots o elements que els formen (14).

Exemple: (14) *Zhonghua Renmin Gongheguo* (中华人民共和国) 'República Popular de Xina'.

5. Cal escriure separats els mots que en modifiquen d'altres (15). Ara bé, si les coocurrències entre el mot modificat i el modificador s'han lexicalitzat, els diferents elements s'han de transcriure junts (16). Per exemple, les frases fetes, formades principalment per expressions de quatre caràcters, solen funcionar com a elements independents en el discurs, però si des del punt de vista de l'estructura poden dividir-se en dos elements bisil·làbics, s'han de separar amb un guionet (17); si no, s'han de transcriure com una sola unitat (18). Quant a les frases fetes que no siguin de quatre caràcters, i la resta d'expressions fixes, s'han de separar d'acord amb els mots que les formen (19).

Exemples: (15) *shan shang* (山上) 'sobre la muntanya'; (16) *kongzhong* (空中) 'a l'espai'; (17) *fengping-langjing* (风平浪静) 'calmat i tranquil'; (18) *zong'eryanzhi* (总而言之) 'en definitiva'; (19) *bei heiguo* (背黑锅) 'ser l'ase dels cops'.

6. La divisió de paraules a final de línia s'ha de fer d'acord amb les síl·labes realitzables en xinès (20).⁴ Si entre les dues síl·labes del mot que es divideix a final de línia hi ha un apòstrof de separació de síl·labes, aquest apòstrof desapareix (21). Si la paraula transcrita ja duu un guionet de separació de síl·labes, aquest guionet es manté i n'hem d'afegir un altre a l'inici de la línia següent (22).

Exemples: (20) El mot *guangming* (光明) 'brillant' a final de línia només es pot separar *guang-ming*. (21) El topònim *Xi'an* (西安) 'Xi'an' a final de línia s'ha de transcriure «Xi-» i a la línia següent «an». (22) L'expressió *cheshui-malong* (车水马龙) 'trànsit dens' a final de línia s'ha de transcriure «cheshui-» i a la línia següent «-malong».

2.2. Numerals

Els numerals escrits en caràcters xinesos (23) s'han de transcriure en pinyin, mentre que els nombres àrabs (24) s'han de mantenir com a tals.

Exemples: (23) *er ling ling ba nian* (二零零八年) 'l'any 2008'; (24) *635 fenji* (635分机) 'l'extensió 635'.

4. Vegeu una llista completa de les síl·labes xineses a l'annex 1 d'H. Casas-Tost i S. Rovira-Esteva, ed. (2015, p. 62).

2.3. *Majúscules i minúscules*

La primera lletra d'una oració s'ha de transcriure en majúscula (25). També s'ha d'escriure en majúscula la primera lletra dels noms propis, incloses les institucions (26) i les publicacions (27). Si el nom propi està format per més d'una paraula, cadascuna de les inicials va en majúscula.

Exemples: (25) *Chuntian lai le* (春天来了) 'Ha arribat la primavera'; (26) *Guoji Shudian* (国际书店) 'Llibreria Internacional'; (27) *Renmin Ribao* (人民日报) 'Diari del Poble'.

2.4. *Transcripció destonaltzada*

El xinès és una llengua tonal i l'estàndard té quatre tons que es marquen sobre les vocals mitjançant signes diacrítics. Tot i això, les regles ortogràfiques del pinyin preveuen la possibilitat que els tons no es marquin en determinades circumstàncies, malgrat que l'absència de la marca de to pot provocar coincidències en la forma en pinyin de caràcters inicialment diferents. Ara bé, l'ús ocasional de mots d'origen xinès dins un text en català, especialment si va destinat al gran públic, és un context clar en què, per regla general, es pot prescindir de les marques de to. En aquests casos és recomanable optar per una transcripció del xinès destonaltzada.

3. LA PRONUNCIACIÓ DEL XINÈS

La pronunciació del xinès estàndard es basa en el pequinès, dialecte més representatiu del geolecte del nord. Actualment, els sons del xinès estàndard es poden representar per escrit mitjançant el pinyin. Ara bé, cal tenir en compte que la pronunciació de moltes de les grafies del pinyin, que utilitza les vint-i-sis lletres de l'alfabet llatí, excepte la *v*,⁵ no es correspon amb la del català. A continuació es presenten unes indicacions senzilles sobre la pronunciació de les lletres del pinyin que mereixen una atenció especial i que recomanem per als catalanoparlants.⁶ En la resta de casos es considera acceptable la pronunciació seguint els patrons de pronúncia del català, tot i que de vegades no es corresponguin exactament amb la pronúncia de la llengua original.

5. En alguns casos i per motius pràctics, s'usa la *v* en lloc de la *ü*.

6. Per a una descripció més completa de la pronunciació del xinès estàndard, vegeu el capítol 4 d'H. Casas-Tost i S. Rovira-Esteva, ed. (2015, p. 26-30).

català. El grup *ch* s'assembla molt al del dígraf *tx* del català. En canvi, les grafies *j* i *zh* del pinyin no tenen una pronúncia pròxima a cap so del català i és recomanable pronunciar-les amb un so similar al del dígraf *tj* del català.

Exemples:

<i>Shandong</i>	«xantong»
<i>Chongqing</i>	«txongtxing»
<i>jiang</i>	«tjiang»
<i>banzhang</i>	«pantjang»

Finalment, les lletres *n* i *y* en xinès no formen un dígraf i es pronuncien en síl·labes separades.

Exemple:

<i>pinyin</i>	«pin-yin»
---------------	-----------

Pel que fa a les vocals del pinyin, en general és recomanable articular-les tal com es pronuncien en català, però sense aplicar-hi les neutralitzacions pròpies del vocalisme àton. Tanmateix hi ha alguns detalls en què cal parar atenció. Pel que fa a les grafies *e* i *i*, es recomana una pronúncia semblant a la vocal neutra del català oriental en els casos següents:⁷

— *e* sola o combinada amb consonant. Per exemple:

<i>men</i>	«mən»
<i>he</i>	«hə»

— *i* darrere dels sons consonàntics *z*, *c*, *s*, *zh*, *ch*, *sh* i *r*. Per exemple:

<i>Zhang Ziyi</i>	«tjang tsəyi»
<i>Sichuan</i>	«sətɕuan»
<i>Shilin</i>	«xəlin»

Finalment, la lletra *ü*⁸ es pronuncia en xinès com la *u* francesa o la *ü* de l'alemany. Atesa la inexistència d'aquest so en català, els catalanoparlants poden pronunciar *u* en tots els casos.

Pel que fa als tons del xinès, se n'hauria de prescindir normalment en la pronúncia dels catalanoparlants, considerant-ne la dificultat i el fet que, a més, sovint no seran accessibles en l'escriptura destonaltzada.

En l'annex 2 (al final d'aquest document) presentem unes taules completes de les grafies del pinyin, juntament amb la transcripció mitjançant els símbols de

7. En aquests casos, les grafies *e* i *i* es poden pronunciar com a *e* tancada [e] en els dialectes on no existeixi la vocal neutra [ə].

8. En pinyin també en alguns casos la lletra *u* té aquest mateix so. Vegeu més endavant en l'annex 2 la taula sobre les diferents pronúncies de les grafies vocàliques.

l'alfabet fonètic internacional (AFI) de les pronúncies en xinès estàndard i en la pronúncia proposada per als catalanoparlants.

4. ANTROPÒNIMS

Els antropònims xinesos presenten una sèrie de peculiaritats que convé tenir en compte per tal d'evitar alguns errors freqüents en l'adaptació al català, com ara l'alteració de l'ordre dels components i, en conseqüència, l'ús indistint de nom i cognom (*Yu* o *Hua* per referir-se a l'escriptor *Yu Hua*), la separació dels elements i l'ús de majúscules o minúscules (*Chen Shui Bian*, *Chen Shui-bian* o *Chen Shui-pien*, en lloc de *Chen Shuibian*).

Una de les particularitats del sistema antroponímic xinès consisteix en l'ordre dels components. En xinès el cognom apareix davant del nom, de manera que, per exemple, l'escriptor *Gao Xingjian* es diu *Gao* de cognom i *Xingjian* de nom. Ara bé, de vegades, els xinesos que resideixen a Occident o que hi tenen un cert vincle varien l'ordre de nom i cognoms i l'adapten a la nostra tradició. Això pot dificultar la identificació del nom o del cognom, sobretot si no es té accés als caràcters xinesos i només es disposa de la transcripció. N'hi ha que fins i tot adopten noms occidentals i mantenen el cognom xinès, com ara *Jet Li* (en xinès 李连杰, *Li Lianjie*). En el cas concret de l'Estat espanyol, de vegades s'exigeix als xinesos nacionalitzats que facin servir dos cognoms, que en aquest cas s'escriuen per separat i darrere del nom, com per exemple *Xianghong Qu Lu*.

Una segona característica relativa als noms xinesos és que solen estar formats per dos o tres caràcters: el primer correspon al cognom i la resta, al prenom. Per exemple, els escriptors *Chi Li* i *Jia Pingwa* es diuen de cognom *Chi* i *Jia* i els seus noms de pila són *Li* i *Pingwa*, respectivament. Tanmateix, excepcionalment hi ha cognoms xinesos formats per dos caràcters, com ara *Ouyang* o *Sima*.

Si el nom està compost per dos caràcters, cal escriure'ls junts i sense guionet, formant una sola paraula, com per exemple *Hu Jintao*. No obstant això, a Taiwan i Hong Kong tradicionalment s'ha fet servir el sistema de transcripció Wade-Giles, en el qual se solen separar les dues síl·labes dels noms propis formats amb més d'un caràcter mitjançant un guionet, com ara *Lee Teng-hui*.

A més a més, a la Xina per a adreçar-se o referir-se a algú rarament s'empra solament el prenom o el cognom. Entre d'altres motius perquè la societat xinesa ha estat tradicionalment molt jerarquitzada i és important fer palesa la posició social de cadascú. En el cas dels cognoms, cal tenir també en compte que són molt escassos en proporció a la població i que, per tant, tenen un potencial identificatiu molt reduït. Així, cognoms com *Li* o *Zhang* no aporten gaire informació

sobre la identitat de la persona. Per aquest motiu, les opcions més habituals per a adreçar-se o referir-se a algú són:

- Cognom i prenom. Per exemple, *Mao Zedong* o *Deng Xiaoping*.
- Cognom i fórmula de tractament. Per exemple, *Mao zhuxi* ‘president Mao’.

En xinès hi ha moltes fórmules de tractament, que poden ser formals, informals o familiars. Entre les formals hi ha noms de càrrecs, com per exemple: *president*, *primer ministre*, *alcalde*, *director*, etc. També hi ha fórmules de tractament, com ara *senyor* o *senyora*, o bé noms de professions, com ara *doctor*, *advocat*, *mestre*, etc. Finalment, també se solen usar termes de parentiu encara que no hi hagi vincles de sang i que, en funció del context, poden ser considerades formes de tractament familiar, com ara *oncle*, *tieta*, *germà*, etc. Per exemple, *Wang laoshi* (‘professora Wang’) o *Li shushu* (‘oncle Li’).

D’altra banda, les fórmules de tractament informals o familiars principals consisteixen a afegir *xiao* (que vol dir ‘petit’) o *lao* (que vol dir ‘gran’) davant del cognom; en el primer cas per a adreçar-se a persones més joves (*Xiao Bai*) i en el segon, a més grans (*Lao Lang*). Per una altra banda, al sud de la Xina, i especialment a Taiwan, és habitual utilitzar únicament el segon caràcter del prenom precedit del prefix *a*, com a mostra d’afecte i proximitat (com ara *A-mei*, per referir-se a *Zhang Hui-mei*).

També cal destacar dos aspectes més relacionats amb els noms de persona. D’una banda, pel que fa a l’ús de pseudònims, molt habituals entre els escriptors i artistes xinesos, cal utilitzar-ne la forma completa, com ara *Mo Yan* o *Lu Xun*, i no usar únicament un dels elements perquè formen una unitat indivisible. De l’altra, pel que fa als prenom, tot i que en xinès tenen significat, la norma general hauria de ser no traduir-los. Tanmateix, en alguns casos se’n considera convenient la traducció, atès que els prenom aporten informacions rellevants de les qualitats de les persones, especialment en el cas de personatges de ficció. Cal tenir en compte que els prenom es creen *ad hoc* en funció de diferents criteris, incloent-hi el so, el significat i l’escriptura dels caràcters que els formen. Per exemple, un dels personatges de la pel·lícula *Hero* es deia *Lluna*, perquè aquest era el seu nom en xinès (如月, *Ruyue*); a la novel·la *Granota*, de Mo Yan, apareix un personatge anomenat *Nassut* (陈鼻, *Chen Bi*), perquè tenia el nas gran.

Així i tot, hi ha un grup reduït de noms que no s’usen ni transcrits ni traduïts, sinó adaptats al català, ja que tenen una llarga tradició en la nostra llengua, com ara els filòsofs Confuci i Mencí, o el general Koxinga (*Kongzi*, *Mengzi* i *Guoxingye*, en pinyin, respectivament).

Finalment, tal com ja s’ha explicat, a banda del xinès estàndard, a la Xina es parlen altres llengües, sinítiques i no sinítiques. En el cas de noms de persones procedents de zones on es parlen llengües sinítiques (fonamentalment Hong

Kong i Taiwan, perquè són zones on han desenvolupat sistemes de transcripció propis), cal adoptar la forma de transcripció que s'empra en aquests territoris i, si calgués, fer constar entre parèntesis la transcripció corresponent en pinyin. En són dos exemples els directors de cinema *Wong Kar-wai* i *Hou Hsiao-hsien*, de Hong Kong i Taiwan, respectivament. En el cas d'antropònims originaris de zones on es parlen llengües no sinítiques (com ara el tibetà, l'uigur, etc.), caldria adoptar el sistema de transcripció que es consideri més apropiat en cada llengua.⁹

5. TOPÒNIMS I GENTILICIS

Actualment hi ha criteris molt diferents a l'hora de transcriure els topònims i certa fluctuació en el cas de la traducció de topònims que inclouen accidents geogràfics. Als mitjans de comunicació trobem exemples força diversos pel que fa a la transcripció dels topònims:

- Adaptacions recents de topònims al català (*Xangai*).
- Ús d'una forma tradicional per motius històrics (*Nanquín*, *Pequín*).
- Mediació d'una tercera llengua en la incorporació al català (*Nanjing Road*).
- Ús del pinyin (*Beijing*, *Shanghai*).
- Ús del sistema Wade-Giles en els topònims de Taiwan (*Kaohsiung*, *Taipei*).
- Transcripcions del pinyin amb errors ortogràfics (*Tiananmen* en comptes de *Tian'anmen*; *Xian* en comptes de *Xi'an*; *Zhejian* en comptes de *Zhejiang*).

El Grup d'Experts de les Nacions Unides en Noms Geogràfics (United Nations Group of Experts on Geographical Names, UNGEGN) recomana l'ús de topònims precisos (és a dir, que permetin una localització geogràfica sense ambigüïtats) en àmbits molt diversos (el comerç i els intercanvis econòmics, el turisme, els mitjans de difusió mundials, l'elaboració de mapes i d'atles, etc.). Aquest grup d'experts recomana l'ús de les formes en pinyin (*Beijing*, *Shanghai*, *Nanjing*, *Xi'an*), llevat d'aquells topònims de zones amb una llengua diferent del xinès estàndard.¹⁰ Entre aquestes zones, com ja s'ha comentat anteriorment, hi ha les que parlen diverses varietats sinítiques, i que en alguns casos com Hong Kong, Macau i Taiwan han consolidat formes toponímiques pròpies transcrites amb sistemes que usen l'alfabet llatí, i els territoris amb llengües no sinítiques (com el tibetà, l'uigur, el mongol o el zhuang, entre d'altres), les quals han utilitzat històrica-

9. Pel que fa als sistemes de transcripció de les llengües no sinítiques de la Xina (tibetà, uigur, mongol, zhuang, etc.), vegeu les precisions que es fan en l'apartat següent referit als topònims.

10. Vegeu United Nations Group of Experts on Geographical Names (2001) i (2016).

ment sistemes propis d'escriptura (en l'actualitat sovint reconeguts i emprats oficialment per l'Estat xinès), a partir dels quals han desenvolupat diversos sistemes específics de transcripció a l'alfabet llatí, sempre preferibles.¹¹

Bona part de les guies d'estil dels mitjans de comunicació es mostren partidàries de l'ús del pinyin, excepte en els casos en què hi hagi una forma tradicional o adaptada ja consolidada. Tanmateix, les formes que es consideren tradicionals presenten fluctuacions i això dificulta la feina de normalització en la transcripció de topònims en català. D'altra banda, en altres països s'ha consolidat l'ús uniforme del pinyin en les referències a la Xina, malgrat l'existència de formes tradicionals. Per tots aquests motius, recomanem l'adopció del pinyin en els topònims, llevat dels casos arrelats en català, com *Pequín*,¹² *Hong Kong*, *Taiwan*, *Taipei* i *Canton* (ciutat). Aquesta mesura facilitarà l'homogeneïtzació de criteris i la identificació dels topònims en la cartografia internacional.

En alguns casos de topònims que inclouen accidents geogràfics tradicionalment s'ha traduït el nom quan el contingut semàntic és transparent, com *riu Groc* (*Huang He*) o *riu de la Perla* (*Zhu Jiang*). Un cas especial és el *Chang Jiang*, adaptat de vegades com a *riu Blau*, però que generalment en català és anomenat *Iangtsé*, que prové de l'altra denominació tradicional en xinès (*Yangzi Jiang*).

D'altra banda, cal tenir en compte que en els casos de topònims monosíl·labs (d'un sol caràcter), el nom genèric de l'accident geogràfic sol formar una unitat lèxica amb el nom propi del topònim, de manera que és acceptable mantenir aquest nom genèric malgrat la redundància informativa que pugui implicar: *el riu Chang Jiang*, *la muntanya Huang Shan*, on *Jiang* i *Shan* signifiquen, respectivament, 'riu' i 'muntanya'. De fet, en català tenim casos semblants amb topònims, com ara *la muntanya de Montserrat*, en què el nom genèric (*mont*) ha passat a formar part de la unitat que constitueix el topònim.

En el cas de les adreces físiques, se sol fer servir la forma en català de les denominacions genèriques com ara *carrer*, *avinguda*, *pont*, etc. Per exemple, *avin-*

11. Per al tibetà hi ha, entre moltes altres, la transliteració Wylie (Wylie, 1959) o la transcripció fonètica del tibetà estàndard de The Tibetan and Himalayan Library (THL; vegeu <http://www.thlib.org>). Pel que fa a l'uigur, s'ha proposat l'anomenat alfabet llatí uigur (*uyghur latin yëziqi*, ULY) (vegeu <http://www.uyghurdictionary.org>). A més, per als topònims del conjunt de la Xina, ha estat durant dècades vigent l'anomenat *sistema postal* (Harris, 2008; Playfair, 1910), avui en gran part desplaçat pel pinyin per als topònims xinesos, però encara freqüent internacionalment per a topònims de llengües no xineses (per exemple, *Kashgar*, *Turpan* o *Yarkand*, ciutats uigurs al Xinjiang; *Gyantse*, *Shigatse*, *Lhasa* o *Ziling*, localitats tibetanes del Tibet o Qinghai). Per la seva banda, la República Popular de Xina ha promogut per a les diverses llengües sistemes més uniformitzadors basats en el pinyin, eventualment recollits per les Nacions Unides (Working Group on Romanization Systems, 2013).

12. *Beijing* és la forma en pinyin que cada vegada gaudeix d'un ús més general internacionalment.

guda de Heping o *plaça de Tian'anmen*. Tanmateix, recomanem a més de la forma catalana mantenir el pinyin en els casos següents:

— Denominacions lexicalitzades. Per exemple, el *barri Zhongguancun*, on *cun* és 'poble'.

— Noms de carrers que incorporen un punt cardinal. Per exemple, *Beisi-huan Zhonglu*, *Chang'an Nanjie*, on *Zhonglu* i *Nanjie* volen dir 'carrer' o 'tram central' i 'carrer' o 'tram del sud', respectivament. En general, es tracta de carrers molt llargs que se subdivideixen en trams que fan referència als punts cardinals (nord, sud, centre, est o oest).

Pel que fa al nom del país, la denominació d'ús general en català és *la Xina* (amb article). O bé, si cal, especificar-ne el nom oficial complet, *República Popular de Xina*. Si es vol excloure de la denominació els territoris de Taiwan, Hong Kong i Macau, habitualment s'usa la forma *la Xina continental*. En fer referència a Taiwan, és recomanable l'ús d'aquest nom, que recentment és el que es promou des de l'illa, per a evitar les confusions que sol comportar la denominació oficial *República de la Xina*.

En relació amb el cas concret de Manxúria, denominació tradicional d'aquest territori habitual fins a la Segona Guerra Mundial, actualment el Govern xinès difon la denominació oficial de *Dongbei*.

Finalment, pel que fa als gentilicis, cal utilitzar els que tenen una forma tradicional en català, com *pequinès* (Pequín), *cantonès* (Canton) o *taiwanès* (Taiwan). En els altres casos, es pot recórrer a l'expressió «*de + lloc*», com ara *de Shanghai*, *de la província de Yunnan*, *de la ciutat de Qingtian*, etc.

BIBLIOGRAFIA

- CASAS-TOST, Helena; ROVIRA-ESTEVA, Sara (ed.) (2015). *Guia d'estil per al tractament de mots xinesos en català* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística. (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística. Criteris Lingüístics; 13). <<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/13-Guia-mots-xinesos.pdf>> [Consulta: 19 novembre 2018].
- CHINESE TEXT PROJECT. *Phonetic conversion tool* [en línia]. <<http://ctext.org/pinyin.pl?if=en>> [Consulta: 8 setembre 2013].
- HARRIS, Lane J. (2008). «A "lasting boon to all": a note on the postal romanization of place names, 1896-1949». *Twentieth-Century China*, vol. 34, núm. 1, p. 96-109.
- JULIÀ-MUNÉ, Joan (2009). «Les llengües de la Xina. El contrast fonètic i l'adaptació

- al català de l'onomàstica xinesa». A: JULIÀ-MUNÉ, Joan (ed.). *Visions de la Xina: cultura multimil·lenària*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 59-80.
- LIN, Yen-Hwei (2007). *The sounds of Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NORMAN, Jerry (1988). *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL PER A LA NORMALITZACIÓ (ISO) (2015). *ISO 7098: 2015: Information and documentation – Romanization of Chinese* [en línia]. <<https://www.iso.org/standard/13683.html>> [Consulta: 19 novembre 2018].
- PLAYFAIR, G. M. H. (1910). *The cities and towns of China: A geographical dictionary*. 2a ed. Shanghai: Kelly & Walsh Ltd.
- RAMSEY, S. Robert (1987). *The languages of China*. Princeton, Nova Jersey: Princeton University Press.
- ROVIRA-ESTEVA, Sara; CASAS-TOST, Helena (ed.) (2015). *Guía de estilo para el uso de palabras de origen chino*. Madrid: Adeli Ediciones.
- UNITED NATIONS GROUP OF EXPERTS ON GEOGRAPHICAL NAMES (UNGEGN) (2001). *Consistent use of place names* [en línia]. Nova York: United Nations. <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/pubs/UNGEGNbrochure_en.pdf> [Consulta: 14 maig 2013].
- (2016). *World geographical names* [en línia]. Nova York: United Nations. <<http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/geonames/>> [Consulta: 13 agost 2018].
- WORKING GROUP ON ROMANIZATION SYSTEMS (2013). *Report on the current status of United Nations Romanization Systems for Geographical Names* [en línia]. Versió 4.0. <<https://www.eki.ee/wgrs/index.htm>> [Consulta: 19 novembre 2018].
- WYLIE, Turrell (1959). «A standard system of Tibetan transcription». *Harvard Journal of Asiatic Studies*, vol. 22 (desembre), p. 261-267.
- ZHONGHUA RENMIN GONGHEGUO GUOJIA ZHILIANG JIANDU JIANYAN JIANYI ZONGJU (中华人民共和国国家质量监督检验检疫总局); ZHONGGUO GUOJIA BIAOZHUNHUA GUANLI WEIYUANHUI (中国国家标准化管理委员会) (2012). *Hanyu Pinyin Zhengcifa Jiben Guize* (汉语拼音正词法基本规则) = *Basic rules of the Chinese phonetic alphabet orthography*. GB/T 16159-2012. Beijing: Zhonghua Renmin Gongheguo Guojia Biaozhun (中华人民共和国国家标准).

ANNEXOS

*Annex 1***Nom de les divisions administratives de la República Popular de Xina**

A continuació es recullen les denominacions en català dels noms de les províncies, regions i ciutats més importants de la Xina. Es fa servir la forma en pinyin, llevat dels casos que es transcriuen d'acord amb la forma recomanada per l'UNGEEN o que ja han estat adaptades al català.¹³ Els caràcters xinesos entre parèntesis corresponen a les denominacions oficials.

Províncies i capitals

Anhui (安徽)	Hefei (合肥)
Fujian (福建)	Fuzhou (福州)
Gansu (甘肃)	Lanzhou (兰州)
Guangdong (广东)	<i>Canton/Guangzhou</i> (广州)
Guizhou (贵州)	Guiyang (贵阳)
Hainan (海南)	Haikou (海口)
Hebei (河北)	Shijiazhuang (石家庄)
Heilongjiang (黑龙江)	<i>Harbin</i> (哈尔滨)
Henan (河南)	Zhengzhou (郑州)
Hubei (湖北)	Wuhan (武汉)
Hunan (湖南)	Changsha (长沙)
Jiangsu (江苏)	Nanjing (南京)
Jiangxi (江西)	Nanchang (南昌)
Jilin (吉林)	Changchun (长春)
Liaoning (辽宁)	Shenyang (沈阳)
Qinghai (青海)	Xining (西宁)
Shaanxi (陕西)	Xi'an (西安)
Shandong (山东)	Jinan (济南)
Shanxi (山西)	Taiyuan (太原)
Sichuan (四川)	Chengdu (成都)
Yunnan (云南)	Kunming (昆明)
Zhejiang (浙江)	Hangzhou (杭州)

13. Els noms que no reflecteixen la denominació en pinyin apareixen en cursiva.

Regions autònomes i capital

Guangxi Zhuang (广西壮族)	Nanning (南宁)
Mongòlia Interior (内蒙古)	Hohhot (呼和浩特)
Ningxia Hui (宁夏回族)	Yinchuan (银川)
Xinjiang (新疆维吾尔族)	Ürümqi / Ürümchi (ULY) ¹⁴ (乌鲁木齐)
Tibet (西藏)	Lhasa (拉萨)

Municipis sota jurisdicció central

Pequín/Beijing (北京)
Chongqing (重庆)
Shanghai (上海)
Tianjin (天津)

Regions administratives especials

Hong Kong (香港)
Macau (澳门)

Annex 2

A les taules següents es recullen totes les lletres i els dígrafs del pinyin i els sons que representen amb la seva transcripció en l'alfabet fonètic internacional (AFI), juntament amb una breu descripció de la seva articulació en xinès estàndard i en la pronúncia proposada per als catalanoparlants.¹⁵

14. Alfabet llatí uigur o *uyghur latin yëziqi*.

15. Sobre la fonètica del xinès i les pronúncies proposades per als catalanoparlants, vegeu H. Casas-Tost i S. Rovira-Esteva, ed. (2015), a més de J. Julià-Muné (2009) i Yen-Hwei Lin (2007).

Sistema consonàntic*Realització de les grafies inicials de les síl·labes del xinès estàndard*

<i>Grafia</i>	<i>AFI</i>	<i>Articulació</i>	<i>Pronúncia proposada</i> ¹⁶
b	[p]	Oclusiva bilabial sorda	p
c	[ts ^h]	Africada dental sorda aspirada	ts
ch	[tʂ ^h]	Africada apicopalatal (o retroflexa) sorda aspirada	tx
d	[t]	Oclusiva dental sorda	t
f	[f]	Fricativa labiodental sorda	f
g	[k]	Oclusiva velar sorda	k
h	[x]-[χ]	Fricativa velar [x] o uvular [χ] sorda	h (aspirada) o j (castellana)
j	[tɕ]	Africada dorsopalatal sorda	tj
k	[k ^h]	Oclusiva velar sorda aspirada	k
l	[l]	Lateral alveolar sonora	l
m	[m]	Nasal bilabial sonora	m
n	[n]	Nasal alveolar sonora	n
p	[p ^h]	Oclusiva bilabial sorda aspirada	p
q	[tɕ ^h]	Africada dorsopalatal sorda aspirada	tx
r	[ʐ]-[ʐ̥] ¹⁷	Fricativa o aproximant apicopalatal (o retroflexa) sonora	r (bategant)
s	[s]	Fricativa dental sorda	ss
sh	[ʂ]	Fricativa apicopalatal (o retroflexa) sorda	x
t	[t ^h]	Oclusiva dental sorda aspirada	t
w	[w]	Aproximant gradual labiovelar sonora	w ¹⁸
x	[ɕ]	Fricativa dorsopalatal sorda	x
y	[j]	Aproximant gradual palatal sonora	y

16. Els sons especificats en aquesta columna, representats mitjançant les grafies catalanes habituals, es proposen exclusivament per tal de facilitar als catalanoparlants la pronúncia de mots xinesos en textos orals en català. Quan hi apareixen dues grafies, es tracta d'opcions alternatives, en funció de les facilitats articulatòries de cada parlant.

17. No hi ha consens entre els especialistes sobre la realització d'aquest so, de manera que en aquesta taula hem inclòs les dues representacions en l'AFI més usades.

18. En aquesta taula i les següents, dins la columna *Pronúncia proposada* als catalanoparlants, s'empra la grafia *w* amb el valor de la *u* consonàntica [w], com en el mot català *diuen* [diwən], i la grafia *y* amb el valor de la *i* consonàntica [j], com en el mot català *iot* [jot].

Realització de les grafies inicials de les síl·labes del xinès estàndard (Continuació)

Grafia	AFI	Articulació	Pronúncia proposada
z	[ts]	Africada dental sorda	ts
zh	[tʂ]	Africada apicopalatal (o retroflexa) sorda	tj

Grafies finals consonàntiques de les síl·labes del xinès estàndard

Grafia	AFI	Articulació	Pronúncia proposada
n	[n]	Nasal alveolar sonora	n
ng	[ŋ]	Nasal velar sonora	ng
r ¹⁹	[ʐ]	Aproximant apicopalatal (o retroflexa) sonora	r

Sistema vocàlic

Variacions al·lofòniques de les vocals en funció del context de realització

Grafia	Transcripció en AFI d'acord amb els grups sil·làbics en què apareix	Pronúncia proposada
a	[a]: ai, an, uai, uan, sola, precedida d'una consonant o semivocal	a
	[ɑ]: ao, iao, ang, iang, uang	a
	[ɛ]: ian, juan, quan, xuan, yuan	e
e	[e]: ei, ie, jue, que, xue, yue	e
	[ə]: en, eng, er	e
	[ɤ]: sola o precedida d'una consonant	ə/e
i	[i]: ci, si, zi	ə/e
	[ɨ]: chi, shi, zhi, ri	ə/e
	[j]: seguida d'una vocal i precedida d'una consonant (liang, etc.)	y
	[jə]: seguida de ng i precedida d'una consonant (ting, ying, etc.)	yə/ye
	[i]: resta de casos	i

19. Aquesta grafia del pinyin en posició final no representa pròpiament un so consonàntic del xinès, sinó la naturalesa apicopalatal o retroflexa de la vocal precedent, típicament una [ə]. Tot i això, s'ha incorporat en aquesta taula per a més comoditat del lector catalanoparlant.

Variacions al·lofòniques de les vocals en funció del context de realització (Continuació)

<i>Grafia</i>	<i>Transcripció en AFI d'acord amb els grups sil·làbics en què apareix</i>	<i>Pronúncia proposada</i>
o	[o]: <i>o, ou, uo</i>	o
	[wo]: <i>bo, fo, mo, po</i>	wɔ-o
	[w]: <i>ao, iao</i>	u-o
	[u]: <i>ong</i>	u-o
u	[w]: seguida d'una vocal i precedida d'una consonant	w
	[wə]: seguida de <i>n</i> i precedida d'una consonant (<i>dun, gun, lun, etc.</i>)	wə/we
	[y]: <i>ju, qu, xu, yu, jun, qun, xun, yun</i>	u
	[ɥ]: <i>jue, que, xue, yue, juan, quan, xuan, yuan</i>	u
	[u]: resta de casos	u
ü	[y]: precedida d'una consonant sempre que alhora sigui l'única vocal de la síl·laba	u
	[ɥ]: seguida de <i>e</i> i precedida de <i>l</i> o <i>n</i>	u

Obra Social "la Caixa"